

KONTAKTY RADY SVOBODNÉHO ČESKOSLOVENSKA S ČESKOSLOVENSKÝM POÚNOROVÝM EXILEM V AUSTRÁLII (1948–1968)

Miloš Trapl – Jana Burešová

Studie představuje sondu do problémů exilového života. Na konkrétním příkladu československých exulantů v Austrálii, kam odešli po nástupu komunistické moci v Československu po únoru 1948, ukazuje jejich spolkové aktivity. Detailně líčí pro exil typické názorové střety a vzájemné, často osobní, spory, které ochromovaly vlastní společenskou a kulturní práci.¹

Rada svobodného Československa (RSČ) jako vrcholový orgán celosvětového československého exilu vedla s exulantskými spolky korespondenci. Právě v ní se vzájemné vztahy a problémy v celém exilovém hnutí promítají. Cílem studie je podat názornou ukázkou vzájemné komunikace a přiblížit typy a podobu problémů či úkolů, které australský exil prezentoval či řešil spolu s představiteli RSČ. S exulanty v Austrálii nejčastěji komunikoval předseda sociální komise RSČ Juraj Slávik.

V příspěvku vycházíme především z archivních materiálů Rady svobodného Československa (dále RSČ nebo Rada), které jsou uloženy v Centru pro československá exilová studia (dále jen CČES) při Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, a přihlížíme k historické literatuře a dalším zdrojům.²

RSČ vznikla po složitých jednáních ve Washingtonu jako oficiální ústřední orgán československého zahraničního exilu 25. února 1949. Její snahou bylo reprezentovat českou i slovenskou poúnorovou emigraci a vytvářet podmínky pro její protikomunistickou činnost. Pozice RSČ nebyla v západním světě příliš silná, československému exilu se nepodařilo vytvořit ani stínovou vládu (jako např. o něco později polské emigraci).³ Bylo však až překvapivé,

¹ Tato studie je dílčí tematickou sondou v rámci projektu GA ČR P410/12/1294 Český exil v Austrálii a jeho kultura (1948–1989) na léta 2012–2016.

² Materiály RSČ věnoval olomouckému Centru pro československá exilová studia její poslední předseda prof. Dr. Mojmír Povolný z USA. V materiálech RSČ však bohužel nejsou údaje z let 1955–1957 a po roce 1961. Nejvíce údajů ze styků Rady s Austrálií je ze sedmdesátých a osmdesátých let, které v tomto příspěvku nesledujeme.

³ Z publikací o Radě svobodného Československa uveďme BUNŽA, Bohumír: *Rada svobodného Československa – Historie, program, činnost, dokumenty*. Toronto 1990; ČELOVSKÝ, Bořivoj:

že šlo o první úspěšný pokus ustavit ústřední orgán, který si v západním světě exulanti z komunistických zemí vytvořili a získali pro něj schválení Západu. Činnost Rady narážela na mnoho vnitřních rozporů, které vedly až k řadě roztržek, k jejímu dělení a opětovnému slučování, ale přesto projevovala zájem o život a potřeby českých a slovenských exulantů ve všech zemích, do nichž se uchýlili.⁴

To můžeme konstatovat, i pokud jde o australský kontinent, na nějž se zaměřilo poměrně velké množství českých a slovenských poúnorových uprchlíků.⁵ Umožňovala to poměrně vstřícná imigrační politika australské vlády, byť většinou omezená tvrdými požadavky. Hlavním problémem bylo, že australská vláda přijímala po roce 1948 jen uprchlíky, pokud se písemně zavázali, že dva roky budou v Austrálii pracovat bez ohledu na svou kvalifikaci tam, kde jim to bude příslušnými australskými vládními úřady určeno.⁶ Tento program australské vlády, který platil v letech 1949–1951, se jmenoval Displaced Person Group Resettlement Scheme. Zájmem australské vlády bylo získat zdravé výkonné pracovní síly, které potřebovala mít především v dělnických a také zemědělských povoláních. Musela však zároveň přihlížet k tomu, aby uchazeči byli evidováni v Mezinárodní organizaci pro uprchlíky, IRO (International Refugees Organization), která spravovala německé a rakouské uprchlické tábory.⁷ Mělo se při tom dbát i na sociální podmínky.

Politici bez moci. První léta exilové Rady svobodného Československa. Šenov u Ostravy 2000; RAŠKA, Francis D.: *Opuštění bojovníci: Historie Rady svobodného Československa 1949–1961.* Praha 2009. O historii Rady je psáno i v celé řadě dalších publikací sledujících československý exil po roce 1948.

⁴ Rozpory byly hlavně mezi předsedou Rady dr. Petrem Zenklem a dr. Josefem Černým, zakladatelem republikánské strany (agrární) v exilu. Rozpory byly také mezi většinou slovenských představitelů RŠC a Čechy o budoucím národnostním charakteru státu. V roce 1963 z Rady odešla podstatná část slovenských představitelů v čele s dr. Jozefem Lettrichem.

⁵ O počtu českých exulantů v Austrálii naposled psal MILLER, Jaroslav: *Zapadlí vlastenci. Český exil v Západní Austrálii (1948–1989)* (dále jen *Zapadlí vlastenci*). Praha 2014. Podle jeho výzkumu z australských oficiálních zdrojů (s. 20) žilo v roce 1954 v Austrálii 12 680 lidí narozených v ČSR. V roce 1947, z něhož pochází předchozí údaj, to bylo jen 1 484 vystěhovalců.

⁶ Existovaly pochopitelně i výjimky, podle nichž se do Austrálie podařilo dostat i bez tohoto závazku, nebylo jich však mnoho.

⁷ Vznik této organizace byl výsledkem jednání v americkém pásmu Berlína 29. července 1948 i za účasti československých exilových zástupců. Archiv Ministerstva vnitra ČR (dále jen AMV), fond 323, sv. 14, inv. č. 2.

Existovaly i výjimky, kdy některé státy přijímaly např. zdravotně postižené emigranty,⁸ v Austrálii to však nebylo příliš časté.⁹

V situaci, kdy USA a západoevropské státy měly velmi nízké kvóty pro přijímání emigrantů, byl pobyt v Austrálii přece jen mnohem lepší než těžké podmínky v německých (v menší míře i rakouských a italských) uprchlických táborech, v nichž velká většina uprchlíků z Československa žila. Právě v těchto táborech našla značnou odezvu mediální kampaň australské vlády, která se (již od roku 1947) v době poválečné konjunktury snažila získat pracovní síly, jež v té době potřebovala, a proto líčila kontinent jako civilizovanou a prosperující zemi.¹⁰ Australský vládní program počítal s kvótou 200 000 osídlenců ročně. Museli však podepsat dvouleté závazky, že budou pracovat na místě, jež jim určí australské úřady. Uprchlík byl vlastně „pracovní jednotkou,“ jíž australský úřad práce disponoval a často nehleděl na rodinné svazky a již vůbec ne na kvalifikaci.¹¹

Právě tyto problémy se nejvíce odrazily i v prvních kontaktech RSČ s československými exulanty v Austrálii. Komunikaci s exulanty vedl především sociální odbor Rady, v jehož čele stál slovenský exilový politik dr. Juraj Slávik.¹² Řešil právě nejvíce žádosti o umožnění přestěhování do USA, o což se mnoho emigrantů (většinou tehdy bezúspěšně) snažilo. Po dvou letech, kdy se přijímání imigrantů do Austrálie ztížilo, naopak přibývalo žádostí o intervenci RSČ pro odchod na tento kontinent.

Velké množství exulantů si stěžovalo na australské poměry, kritizovali pracovní podmínky, které někteří nazývali „až otrockými“, na ubytování, ne-

⁸ V informacích RSČ se psalo mj. o Norsku, které přijalo uprchlíky s očními neduhy. Švédsko přijalo 200 lidí nemocných na TBC (Centrum pro československá exilová studia – dále jen CČES, fond Rada svobodného Československa – dále jen RSČ, L-34, kart. 8, AU 9. 3. 1951). O exilu ve Švédsku psal ŠTĚPÁN, Jiří: *Československý exil ve Švédsku v letech 1945–1989*. Hradec Králové 2007. Viz též ŠTĚPÁN, Jiří: *Švédsko jako cíl uprchlíků ve zprávě „The Refugee in the Post-War World“*. In: Mezi Hradcem a Plzní. Východočech na českých univerzitách. Sborník in memoriam Prof. PhDr. Zdeňku Mackovi. Ústí nad Orlicí 2006, s. 190–197.

⁹ Mezi výjimky patřil také např. bývalý pilot RAF, Ing. Jiří Petruš (ČELOVSKÝ, B.: c. d., s. 156), který byl přijat do australského letectva, či někteří emigranti, kteří měli v Austrálii příbuzné apod.

¹⁰ MILLER, J.: *Zapadlí vlastenci*, s. 18.

¹¹ CČES, fond RSČ, L 102, 30. 9. 1950. Podle této zprávy bylo v té době v Austrálii již 8 000 českých a slovenských emigrantů.

¹² JUDr. Juraj Slávik (1890–1969) byl za první Československé republiky politikem slovenské větve agrární (republikánské) strany a zastával mj. funkci ministra vnitra ČSR v letech 1929–1932. Pak byl československým vyslancem ve Varšavě. Za války byl ministrem vnitra Šrámkovy exilové vlády v Londýně. Po válce se stal československým vyslancem v USA a po únoru 1948 emigroval.

kulturnost a nepřízeň australských starousedlíků, skutečnost, že australské úřady je neberou jako politické uprchlíky apod.

Poměrně výjimečný byl přípis dr. Josefa Stískala z Taralesch v Tasmánii, který líčil život exulantů relativně optimističtěji, a proto o něm píšeme. Dne 27. května 1951 napsal J. Slávikovi. V dopise oceňoval zájem RSC o život našich uprchlíků v Austrálii, ale uváděl, že jeho zpráv nebude mnoho, protože on a další tamější emigranti žijí v naprosté pustině, obklopeni jen lesy eukalyptů. S ostatním světem je spojuje jen rádio, pak dopisy přátel a známých a občasné zájezdy do Hobartu, který je 80 mil vzdálen. Píše: „Jsme zde většinou studenti, tedy ‚nepraktičtí inteligenti‘, a zvykat si těžké práci bylo pro nás z počátku velmi obtížné. Asi nám zůstanou hodně dlouho v živé paměti ty první dny, kdy jsme se vraceli domů z práce celí rozlámání a s krvavými mozoly na rukou. Dnes už jsme přivykli a smířili se se surovou skutečností, i když se domníváme, že bychom mohli sloužit svému novému (a doufáme pevně, že jen dočasnému) domovu lépe svými mozky než slabými pažemi. Změnit to však není v dosahu našich možností, aspoň nyní po dobu dvouletého kontraktu, což je třeba zatnout zuby a nedat se zlomit, nepodlehnout pocitu nějaké fiktivní křivdy. Dost se nám to daří. Když je nám nejhůře, vzpomene si vždy na naše doma, v republice, jak by mnozí z nich s námi měnili. A to nám vždy dodá síly. A potom ta svoboda, vždyť můžeme mluvit, o čem chceme, číst, co se nám zlíbí, žádné StB nás v noci nevytáhne z postele, žádný desítkář o nás nepodává zprávy své organizaci.“ Autor zaslal J. Slávikovi také několik dotazníků českých uprchlíků, kteří s ním na Tasmánii byli, reagoval radostně na skutečnost, že byl překonán rozkol v Radě a píše o touze vrátit se jednou do svobodné a demokratické vlasti. Také o připravenosti (v případě konfliktu) vstoupit do příští československé armády pod vlajkou Rady svobodného Československa.¹³ Takových dopisů však bylo velmi málo, velká většina pisatelů desítek dopisů líčila svou nespokojenost s pracovním zařazením a nemožnost uplatnit svou kvalifikaci. Mnozí z nich žádali o pomoc při získání víza do USA, což však vzhledem k americké imigrační politice bylo tehdy velmi těžké a RSC na to neměla větší vliv. V některých závažnějších případech doporučoval Juraj Slávik emigrantům získat někoho v USA, který by jim dal doporučení.¹⁴

¹³ CČES, fond RSC, L 14, 9. 6. 1951. Dr. Stískal v dopise uvádí také vzpomínku na Slávikův projev z Londýna za druhé světové války (k 17. listopadu), který v něm zanechal hluboký dojem. Juraj Slávik postoj dr. Stískala velmi ocenil a vyslovil přání, aby po skončení dvouletého kontraktu dostal práci odpovídající jeho kvalifikaci.

¹⁴ Šlo o doporučení – „Affidavit of Support“, které poskytoval americký občan exulantovi z jiné země. Občan USA by se musel zavazovat svým majetkem na pět let za člověka, kterého nezná, a to bylo pochopitelně velmi složité.

RSČ se snažila také získat co největší přehled o českých a slovenských exulantech ve svobodném světě, jednak pro svou vlastní evidenci, jednak i pro argumentaci pro americkou vládu a pro vlády západoevropských zemí, aby zdůrazňováním jejich počtu a aktivity mohla zvýšit svůj význam pro protikomunistickou politiku. Australští exulanti byli také svým počtem i tělesným vybavením (daným hlavně podmínkami přijímání na kontinent) poměrně solidní základnou pro vojenské zapojení do případné exilové armády při vypuknutí války.

V druhé polovině roku 1951 zájem o odchod do Austrálie poněkud opadl, což RSČ vysvětlovala tím, že je již daleko větší počet uprchlíků odcházejících z německých táborů, než přísun nových utečenců z Československa, a tak se (pochopitelně ke spokojenosti RSČ) tábory postupně vyprazdňují. Byla to ovšem iluze, neboť mnoho emigrantů žilo v německých táborech až do poloviny padesátých let. Dalším důvodem poklesu zájmu o Austrálii byla zvýšená aktivita kanadských emigračních misí, které ve spolupráci s Radou získávaly emigranty do této velké země.¹⁵

Juraj Slávik však prosazoval další rozšíření možnosti emigrace do Austrálie, pokud praxe náborové mise nebude používat přísná kritéria a najde se i řešení, aby mohli být přijati starší lidé, početné rodiny či lidé s menšími zdravotními defekty. Domníval se, že kombinované aktivity přesunu do Kanady a Austrálie vytvoří „skutečně krásné podmínky“ pro další osud zbytku našich uprchlíků v táborech. Upozorňoval, že v roce 1951 to může být ještě za pomoci IRO, která 31. 12. 1951 končila svou činnost.¹⁶

Zájem československých uprchlíků z německých a dalších táborů o přechod do Austrálie pokračoval i v roce 1952, konstatovali jsme však, že akce dvouletých kontraktů již skončila. Počátkem roku 1952 přijímala australská vláda mimořádné přihlášky uprchlíků do 36 let na práce v zemědělství (2 500 pracovních míst). Do 24. dubna se na tuto výzvu přihlásilo 350 československých emigrantů, nepoměrně víc než z ostatních národností. Již 10. dubna jich bylo přijato 110, 105 bylo odmítnuto a o zbývajících se ještě jednalo.¹⁷ Jiné možnosti emigrace do Austrálie byly již tehdy velmi omezeny, protože zde vzrůstala nezaměstnanost. RSČ reagovala i na četné nepříznivé zprávy o tom, v jakých poměrech v Austrálii exulanti žijí. Její činitelé však zdůrazňovali, že nemohou uprchlíky od emigrace do této země zrazovat, poněvadž

¹⁵ Chystal se přesun až několika set exulantů do Kanady.

¹⁶ CČES, fond RSČ, L 9, 19. 7. 1951, Informace J. Slávika dr. Janu Trávníčkovi z Melbourne.

¹⁷ CČES, fond RSČ, 10. 5. 1952, Zpráva generála F. Dastycha o pohybu uprchlíků v Německu za první čtyři měsíce běžného roku 1952.

jim nemohou poskytnout nic lepšího. Konstatovali, že do Austrálie odcházejí většinou ti uprchlíci, kteří už nepočítají s návratem domů.¹⁸

Evidenci exulantů v Austrálii zjednodušovalo RSC jejich sdružování do exilových organizací, především zakládáním spolků. Jejich představitelé se snažili vytvářet od počátku i své australské ústředí. Tyto spolky však v Austrálii nemohly navázat na žádné tradice, neboť spolky starousedlíků¹⁹ byly v kontaktech s komunistickým režimem v Československu a o exulanty neměly zájem.²⁰

Oproti západní Evropě a USA nebylo v Austrálii až zase tolik typické vytváření bývalých politických stran v exilu.²¹ Bylo to zřejmě hlavně proto, že přední činitelé jak předúnorových stran Národní fronty, tak i roku 1945 nepovolených stran z první Československé republiky, měli jiné možnosti a zůstávali v Evropě nebo přešli do USA a do Austrálie se dostala jen jejich malá část. Přesto zde byla podle melbournského listu Hlas domova založena také řada politických stran.²² Vzhledem k tomu, že politické špičky těchto stran až na výjimky (např. dále často uváděný bývalý poslanec lidové strany Jindřich Nermut) do Austrálie nepřišly, nebyla jejich činnost tak intenzivní a trvalá. Také v kontaktech RSC s australským exilem se o politických stranách příliš nepsalo. Zcela různorodé složení australských exulantů je vedlo (pokud to bylo možné) spíše k soustředění ve spolkové činnosti. Je pochopitelné, že jejich původní politická orientace ovlivňovala výrazně jejich názory, ovšem realita australského života byla zcela jiná a vyžadovala jiné přístupy než zakládání stranických organizací.

Poměrně nejvýrazněji vystupovali především exiloví bývalí členové národně socialistické strany, kterých bylo (stejně jako v Evropě tak i v Austrálii)

¹⁸ CČES, fond RSC, L 22, 22. dubna 1951.

¹⁹ Byly tehdy jen dva: Československý kroužek v Sydney a Československý klub ve Victorii v Melbourne. Po únoru 1948 začali do melbournského spolku, díky vstřícnosti jeho vedení, vstupovat političtí exulanti z Československa. Někteří prvorepublikoví emigranti z tohoto důvodu naopak vystupovali. Na začátku padesátých let se spolek v Melbourne stal spolkem exulantským.

²⁰ BUREŠOVÁ, Jana – TRAPL, Miloš: *Obraz československého emigrantského prokomunistického spolku ve druhé polovině 20. století – Československý kroužek v Sydney v Austrálii*. Historica Silesianae Opaviensis, 6, 2013, s. 89–107.

²¹ To bylo v západní Evropě (často i v uprchlických táborech) zcela typické, často se strany i tříštily a vytvářely své odnože. JIRÁSEK, Zdeněk – TRAPL, Miloš: *Exilová politika v letech 1948–1956*. Olomouc 1996; TRAPL, Miloš: *Politické strany v exilu*. In: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel: *Politické strany II. 1938–2004*. Brno 2005, s. 1333–1356.

²² V roce 1953 jich bylo celkem 11. Hlas domova z 21. 9. 1953. Viz MILLER, Jaroslav: *Organizace českého exilu v Austrálii* (dále jen *Organizace*). In: *Paginae historie*, 2015, v tisku. Nejpočetnější byla stejně jako předtím v uprchlických táborech v Německu národně socialistická strana.

nejvíce. Vliv politického stranictví se v prvních letech výrazně uplatňoval právě ve spolicích, někdy značně působil na složení spolkových vedoucích činitelů. Největší autoritu zde měli bývalí příslušníci národně socialistické strany, mezi něž patřili např. dlouholetý vedoucí redaktor Hlasu domova František Váňa, či vedoucí představitelé spolků v Brisbane (Leopold Rozbořil), Adelaide (František Nový), kteří později vedli i celoaustralské spolkové ústředí. Poměrně slabší pozici měli mezi australským exilem bývalí sociální demokraté. Mezi lidovci hrál hlavní roli Jindřich Nermuť, představitel křídla strany podporující RSČ. Mezi slovenskými demokraty byl nejvýraznější Ján Viola.

Postupně se však v australských exilových spolicích prosazovali i představitelé stran v roce 1945 nepovolených – agrárníků (republikánů), živnostníků a v malé míře i národních demokratů (Miloš Žák), kteří často proti stoupencům bývalých stran Národní fronty vystupovali a zdůrazňovali jejich spolupráci ve vládách s komunisty v letech 1945–1948. Tyto spory vypluly na povrch zvláště koncem padesátých a počátkem šedesátých let.

Pro RSČ však bylo mimořádně důležité, aby měla co nejvíce informací o jednotlivých spolicích a jiných organizacích, v nichž se australský exil sdružoval, neboť odlehlost a vzdálenost mezi jednotlivými spolky ztěžovala jejich vzájemnou spolupráci. Pokus o dotazníkovou akci, vedenou prostřednictvím bývalého generálního konzula v Austrálii Karla Sakha, se nezdařil.²³ Rada ještě v srpnu 1950 podle svědectví J. Slávika věděla jen to, že v Austrálii vznikají spolky českých a slovenských emigrantů a že jsou v Sydney, v Adelaide a Melbourne a „snad i jinde“. Slávik konstatoval, že evidenci lze těžko získat, neboť „spolky starousadlíkov vraj nie sú v spoľahlivých rukách a bývalí naši diplomati buďto nemajú možnosť alebo záujem túto prácu vykonať“.²⁴ Slávik se snažil získat informace i od jednotlivců, o jejichž aktivní činnosti se dozvěděl. Psal tak např. dr. Josefu Rýpalovi, o němž zjistil, že vydává v Melbourne cyklostylovaný bulletin. Byl to čtrnáctideník Hlas domova, později nejvýznamnější list československého australského exilu. Žádal po něm adresy abonentů jeho bulletinu.²⁵ To vše dokazuje, že nebylo tak jednoduché

²³ Karel Sakh, generální konzul ČSR v Austrálii, po únoru 1948 emigroval, ale zůstaly mu značné kontakty s některými australskými politiky. Jemu byly adresovány dotazníky, zaslané ze Švédska, aby je rozšířil mezi emigranty v Austrálii. Podle sdělení Juraje Slávika ze srpna 1950 však tato evidenční akce zřejmě ani nezačala. Sakh zřejmě neměl prostředky ani možnosti, aby podobnou akci provedl. CČES, fond RSČ, L 34, kart. 6, 15. 8. 1950.

²⁴ CČES, fond RSČ, L 34, kart. 6, 15. 8. 1950.

²⁵ CČES, fond RSČ, L 54, kart. 11, 22. 6. 1950. RSČ chtěla postupně zříditi co nejrozsáhlejší kartotéku exulantů.

dopátrat se exulantů na rozlehlém kontinentu. Po vytvoření Ústředí posílal Slávik dotazníky na jeho adresu, ale o výsledku již nemáme zprávy.

Prvním větším úspěchem RSC bylo navázání kontaktů s prvním exilovým ústředím, které se v Austrálii vytvořilo.²⁶ Bylo to především v listopadu 1950 založené Ústředí československých demokratických organizací v Austrálii a na Novém Zélandě (Aliance of Czechoslovak Democratic Societies of Australia and New Zealand), v jejímž čele stál v prvních letech bývalý poslanec Československé strany lidové Jindřich Nermuť, který žil v exilu v Tasmánii.²⁷ S tímto Ústředím navázala Rady velmi brzy kontakty, zvláště po jeho prohlášení dne 20. února 1951, kterým australská organizace vydala protestní prohlášení k výročí komunistického převratu v Československu a informovala o tom RSC.²⁸ Sdružení mělo ve svých stanovách bod, jenž požadoval co nejužší spolupráci s RSC. Na druhé straně sociální výbor Rady mu poskytoval měsíční dotaci 50 dolarů.²⁹ Tato podpora sloužila především na cestovní výlohy delegátů, na drobné podpory nemocným či poplatky za pronájem místností. Od roku 1953 šla většina z fondu na sociální účely. Nermuť a další exulant z Tasmánie Hugo Raus (z Hobartu) se stali členy poměrně širokého zastupitelstva Rady svobodného Československa.³⁰ Členem celoaustralského Ústředí bylo i tasmánské Československé národní sdružení se sídlem v Hobartu. Ústředí se brzy po navázání kontaktů s RSC postavilo proti rozkolu v Radě. První z těchto rozkolů byl sice poměrně brzy překonán, ale po celá

²⁶ Svůj úmysl založit Ústředí oznámil J. Nermuť předem RSC. Ta po debatě, již se zúčastnili P. Zenkl, A. Procházka, J. Černý, J. Dieška a M. Franek, vzala toto sdělení na vědomí. CČES, fond RSC, L 21, listopad 1950.

²⁷ Jindřich Nermuť (1917–1990) byl v letech 1945–1948 významným činitelem lidové strany, poslancem a organizátorem zemědělských (i protikomunistických) aktivit. Po únoru 1948 emigroval a po kratším pobytu v Německu a Lucembursku se přestěhoval do Tasmánie, kde pomáhal nejdříve jako zemědělský dělník se zalesňováním ostrova. Později založil poblíž Launcestonu farmu a posléze vybudoval i stavební firmu specializující se na stavbu přístavních doků. Na své farmě prožil zbytek života. Nermuť byl v prvním období pounorového exilu významným činitelem pro Austrálii, Nový Zéland i Oceánii. Později se pokoušel i o jiné politické aktivity, kandidoval dvakrát neúspěšně ve volbách do zdejší poslanecké sněmovny. Psal do krajanských novin po celém světě. KREISINGER, Pavel: *Jindřich Nermuť (1917–1930)*. Moderní dějiny, 2015, v tisku.

²⁸ CČES, fond RSC, L 54, kart. 7, 20. 2. 1951.

²⁹ Podle vyúčtování finančního příspěvku RSC poukázaného na potřeby československého exilu v Austrálii a na Novém Zélandu J. Nermutěm k 1. lednu 1953 byly dodány celkem čtyři poukazy po 50 dolarech (necelých 90 australských liber). CČES, fond RSC, L 13, 1953. Celková výše sociálního fondu RSC činila podle informace z roku 1953 necelých 4 000 dolarů.

³⁰ Komunistický režim v Československu se snažil o Ústředí i o jednotlivých exilových spolcích získat informace od generálního konzula v Sydney i od členů předválečného spolku Československý kroužek v Sydney.

padesátá a šedesátá léta docházelo v RSČ k dalším roztržkám.³¹ Ústředí poskytl z dotace RSČ několikrát podpory exulantským časopisům v Austrálii Pacific a Hlas domova.³²

Kontakty s Radou měly i další československé spolky, které v letech 1949–1950 vznikaly v Austrálii. Velmi ambiciózní bylo Česko-slovenské sdružení v Austrálii (CSSA),³³ založené 20. srpna 1950 v hlavním městě Australského svazu v Canberře, které zpočátku usilovalo o vedoucí roli mezi československým exilem v Austrálii. V jeho programu, který se výrazněji nelišil od jiných exilových spolků, bylo zdůrazněno, že Sdružení vytváří své odbočky ve všech částech Austrálie. Předsedou byl Antonín Zelenka, sekretářkou Marie Lišková. Na přípis odpověděl Juraj Slávik jako předseda sociální komise RSČ 11. října 1950, který je informoval, že se vytváří ústředí československých organizací v Austrálii a že se o tom mají informovat v Sydney.³⁴ Zástupci Sdružení se pak účastnili v listopadu 1950 zmíněného setkání v Melbourne, kde bylo vytvořeno Ústředí československých demokratických organizací v Austrálii a na Novém Zélandu.

Canberrské Sdružení vyvíjelo i snahy získat nostrifikaci studií z Československa v Austrálii, a tím umožnit studentům dokončit zde svá studia. Snažilo se také posílat finanční podpory pro uprchlíky v německých táborech k jejich vycestování do USA.³⁵ Ke konfliktu s Ústředím došlo, když Sdružení v jednom případě dostalo od RSČ zmíněnou dotaci 50 dolarů na svoji činnost, na což reagoval velmi podrážděně Jindřich Nermuť, neboť to bylo na úkor jeho organizace. Juraj Slávik se v obsáhlé osobní korespondenci s Nermutěm snažil tento konflikt zažehnat.³⁶ V červnu 1951 se oba shodli, že „...naše práce vyžaduje, abychom se přes mnohé přenesli, odpouštěli a nedali se znechucovat snad někdy nesprávným postupem některých našich funkcionářů“. Nermuť nabízel Slávikovi, aby se o něm informoval u předáku RSČ dr. Josefa Černého či dr. Adolfa Procházky. Ten však odpověděl, že o něm ví již dlouho mnoho informací a že ač mu nechtěl pochlebovat, ocenil ho konstatováním: „Jsem rád, že jste to právě Vy, kdo je v čele nejmohutnějšího a hlavně pro budoucnost neobyčejně důležitého organizačního tělesa

³¹ Podrobně viz ČELOVSKÝ, B.: c. d.

³² Tento časopis redigoval po smrti Josefa Rýpala dlouhá léta František Váňa, vedoucí tiskového odboru Ústředí.

³³ Czecho-Slovak Alliance in Australia.

³⁴ CČES, fond RSČ, L 9, kart. 6, 22. 8. 1950.

³⁵ CČES, fond RSČ, L 9, kart. 7, 23. 10. 1950.

³⁶ CČES, fond RSČ, L 9, 27. 6. 1951. Předchozí korespondence se týká i kritiky canberrského spolku. Ze Sdružení odešli někteří členové na protest vůči J. Nermutěvi.

československých uprchlíků.³⁷ Rozpory Nermutě s canberrským Sdružením však netrvaly dlouho, neboť počet členů tohoto Sdružení stále klesal, což pak vedlo k jeho dočasnému zániku.³⁸ Také Nermuť, jak uvidíme, byl ve vedení brzy vystřídán. Podporu pak Ústředí dostávalo až do ledna 1954, kdy bylo novým činitelům Ústředí sděleno, že výbor RSČ podporu exilovým národním komitétům zastavil.³⁹

Téhož dne jako spolek v Canbeře, 20. srpna 1950, byl založen v Brisbane Club Čechoslováků v Queenslandu s předsedou E. W. Wildmannem. Jeho místopředsedou a jednatelem byli pozdější předáci Sdružení, dr. Leopold Rozbořil a Jan Tuček. Vedoucí činitelé klubu jeho založení oznámili RSČ s tím, že ji uznávají za ústředí československého exilu.⁴⁰ Opoziční proudy v čele se Stanislavem Pokorným zde ještě neměly výraznější vliv.

Již koncem roku 1949 založený spolek Československý klub v Adelaide měl též s RSČ rozsáhlou korespondenci.⁴¹ Před založením Ústředí si členové spolku stěžovali na to, že nemají kontakt na exulanty z jiných částí Austrálie, kromě uváděného vydavatele Hlasu domova dr. Rýpara z Melbourne. Informovali Radu o své činnosti, o pořádání schůzek, pomoci novým uprchlíkům z Československa i mimo členy klubu. Zorganizovali také sbírku pro tábor Valka v Německu a žádali adresy nejvíce potřebných tamějších uprchlíků. Po založení Nermutova Ústředí však k němu měli často kritický vztah.⁴² V čele spolku byl František Nový, pozdější dlouholetý předseda Ústředí.⁴³ V Adelaide později (roku 1959) přebudovali starší halu na Československý národní dům. Byli první z československých exulantů, kterým se to v Austrálii podařilo.

Poměrně méně korespondence měla Rada s australskými exilovými sokolskými organizacemi, které byly počátkem padesátých let poměrně početné, ale udržovaly především kontakty s vedením Sokola v exilu (Ústředí Československého sokola v zahraničí) i s jinými sokolskými organizacemi.

³⁷ CČES, fond RSČ, kart. 6, 27. 6. 1951.

³⁸ MILLER, J.: *Organizace*.

³⁹ CČES, fond RSČ, L 14, 20. 1. 1954. Sdělil to L. Rozbořilovi a Jánovi Violovi nový sociální referent RSČ dr. Adolf Klimek.

⁴⁰ CČES, fond RSČ, L 14, 29. 8. 1950.

⁴¹ CČES, fond RSČ, L 14, L 55, 10. 1. 1950. Radě právě tehdy došla informace o založení klubu v Adelaide.

⁴² CČES, fond RSČ, L 14, L 34, kart. 8, 17. 6. 1950.

⁴³ František Nový (narozen 1909 v Chrudimi) byl za války příslušníkem československé zahraniční armády a po válce činitelem národně socialistické strany v Kadani. Po svém odchodu do exilu byl v roce 1949 v nepřítomnosti odsouzen k trestu smrti. Později se stal předsedou Ústředí sdružení Čechoslováků v Austrálii a na Novém Zélandě.

Svědčí o tom i přepis slovenské sokolské unie v USA Radě se žádostí o pomoc při přestěhování sokolských cvičitelů z Austrálie do USA.⁴⁴ Je ovšem třeba konstatovat, že exilových sokolských organizací v Austrálii nebylo zdaleka tolik jako v západní Evropě či v USA a hlavně také to, že některé založené sokolské jednoty v první polovině padesátých let zanikly (Melbourne, Brisbane, Perth), jiné se začlenily do jiných místních spolků (Adelaide). Nejvýznamnější a trvale působící jednota byla v Sydney, založená v červenci 1950, která měla později i rozsáhlou knihovnu, vydávala svůj Věstník a vybudovala sokolovnu.⁴⁵

Kontakty s Radou neměly australské jednoty katolického Orla a řada dalších spíše konzervativních spolků, naopak v pozdější době byly poměrně rozsáhlé styky RSC s exilovou organizací legionářů v Austrálii. Žádný z těchto spolků ostatně neměl na kontinentu početnější základnu.

Komunikaci s Ústředím navázal roku 1953 také spolek v Západní Austrálii v Perthu. Z iniciativy vůdčí osobnosti českého exilu v Západní Austrálii Josefa Kučíka⁴⁶ byl nazván Sdružení lidí dobré vůle. Spolek byl silně ovlivněn křesťanskými ideály, národoveckým vlastenectvím a také uměleckými sklony J. Kučíka.⁴⁷ Žádnou korespondenci s RSC však Sdružení lidí dobré vůle nevedlo a nezapojilo se ani do Ústředí československých demokratických organizací v Austrálii a na Novém Zélandě, i když s ním udržovalo jisté kontakty.⁴⁸ J. Miller zdůrazňuje, že Kučík se nechtěl nechat vtáhnout do rozporů v československém exilovém životě v Austrálii, a proto spíše vyčkával. V roce 1960 bylo na valné hromadě Ústředí konstatováno, že v Západní Austrálii mají delegaci, ne spolek, jenž by byl součástí Ústředí.⁴⁹

J. Nermuť musel pozorovat, že se kritika vůči Ústředí množí, a proto se pokusil ovlivnit RSC a vyžadoval pozvání na schůzi jejího výkonného výboru, aby tam mohl podat zprávu o stavu československého exilu v Austrálii s tím konstatováním, že mj. vzniká kritická situace mezi 11 tisíci Čechoslováky na straně jedné a australskými úřady a veřejností na straně druhé. Žádal, aby Rada jmenovala pro Austrálii a Nový Zéland svého pověřence, což považoval za nutné vzhledem k počtu exulantů a stávající situaci v hnutí.⁵⁰

⁴⁴ MILLER, J.: *Zapadlí vlastenci*, s. 35.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ V olomouckém CČES je uložena pozůstalost Josefa Kučíka.

⁴⁷ MILLER, J.: *Zapadlí vlastenci*, s. 39.

⁴⁸ J. Kučík byl dokonce v roce 1959 zvolen do výboru Ústředí, ale sám tím byl překvapen a žádnou činnost nevyvíjel. Tamtéž.

⁴⁹ CČES, fond RSC, L 85, 25. 7. 1960.

⁵⁰ CČES, fond RSC, L 28, 16. 6. 1952.

I po zvolení nového vedení Ústředí zůstal Jindřich Nermut až do roku 1990 členem zastupitelstva staré i roku 1974 obnovené Rady svobodného Československa.

Vnitřní spory v Ústředí a také zřejmě jistá odlehlost Tasmanie vedly na valném sjezdu delegátů v Sydney ve dnech 29.–30. listopadu 1953 ke zvolení nového vedení tohoto centra, když byl jeho předsedou zvolen Leopold Rozbořil z Brisbane, místopředsedou Slovák Ján Viola z Melbourne a jednatelem Jan Tuček. Sídlem Ústředí se stalo Melbourne. Sjezd byl zřejmě velmi bouřlivý a po volbách z Ústředí vystoupily některé organizace (např. organizace v Canberře vedená Antonínem Zelenkou) a řada jednotlivců. Podle informací tasmánských činitelů J. Nermutě a H. Rause, zaslaných výkonnému výboru RSČ počátkem roku 1954, šlo o „politické uchvácení moci v Ústředí“ příslušníky národně socialistické strany, podporovaných slovenskými demokraty. Akce prý měla podporu vedení exilové národně socialistické strany ve Washingtonu.⁵¹ Československé národní sdružení v Tasmanii (zřejmě pro nesouhlas se změnou vedení) z Ústřední v roce 1953 vystoupilo. Následovaly ještě problémy s finančními dotacemi Rady pro Ústředí, které nové vedení chtělo od J. Nermutě. To však již RSČ nechtěla řešit.

Vedení sociálního odboru RSČ převzal dne 8. září 1952 po Juraji Slávikovi někdejší předúnorový generální tajemník lidové strany dr. Adolf Klimek.⁵² Ten v květnu 1953 vypracoval přehled o možnostech emigrace do zámoří. Konstatoval, že v roce 1952 se imigrační možnosti do Austrálie značně ztížily, jednak po skončení tříletého období individuálních smluv, jednak vzhledem k hospodářským potížím v kapitalistickém světě včetně Austrálie. Na druhé straně se ještě zvýšila touha mnoha československých exulantů v Austrálii dostat se do USA, což bylo i nadále velmi složité a navíc by to podle RSČ ještě omezilo odchody uprchlíků z německých táborů. To byl stále jeden z hlavních úkolů Rady.

Podpora 50 dolarů měsíčně skončila v lednu 1954, jak jsme se již zmínili, a i tím se poněkud snížily kontakty australského exilu s RSČ. Někteří exulanti v Austrálii se i nadále snažili o získání podpory RSČ pro odchod do USA, což se mnohým nakonec podařilo. Podstatnější však bylo, že jejich většina se pozvolna s kontinentem sžívala a někteří se postupně asimilovali do australské společnosti. Aktivní členové spolku však i nadále pokračovali ve své činnosti, přičemž se stupňovaly rozpory mezi nimi, což bylo pro československý poúnorový (nejen) exil ostatně typické.

⁵¹ CČES, fond RSČ, L 13 (1953), 14. 1. 1954.

⁵² CČES, fond RSČ, L 12, 8. 9. 1952.

V roce 1954 opustil Austrálii předseda Ústředí československých demokratických organizací v Austrálii a na Novém Zélandě Leopold Rozbořil a přestěhoval se do USA.⁵³ Místo něho byl zvolen předsedou Ústředí Josef Vávra ze Sydney a roku 1957 na sjezdu v Melbourne po velkých sporech František Nový z Adelaide, místopředsedou zůstal i nadále Slovák Ján Viola.⁵⁴ F. Nový byl členem zastupitelstva RSC a zastupoval také československý exil v Austrálii v organizaci emigrace ze zemí komunistického bloku ACEN.

Společenství sdružující exilové organizace ze zemí komunistického bloku ACEN (Assembly of Captive European Nations) mělo také své zastoupení (delegaci) v Austrálii. Na ustavující schůzi australské delegace 15. srpna 1959 v Sydney byl jejím předsedou zvolen F. Nový.⁵⁵ Australská delegace ACEN uspořádala v listopadu 1959 v Melbourne výstavu „Sovětská říše“, která shromáždila doklady o komunistické činnosti od roku 1939. Na instalaci výstavy se výrazně podíleli členové výboru tamějšího Československého národního sdružení v čele s jeho předsedou Jánem Violou.⁵⁶

S výsledky výše zmiňovaného sjezdu v Melbourne projevila nespokojenost konzervativní část československých exulantů v Austrálii, především zastánci prvorepublikových politických směrů po válce nepovolených, kteří považovali především bývalé národně socialistické stoupence (mezi něž patřil i F. Nový) za kolaboranty s komunisty (v Národní frontě v letech 1945–1948). Vytvořili nové Ústředí v čele se Stanislavem Pokorným (člen exilové agrární republikánské strany) se sídlem v Brisbane. Jádrem tohoto druhého ústředí byl Československý klub v Queenslandu⁵⁷ a některé další skupiny v Sydney a v Melbourne. Mezi jeho představiteli byli hlavně agráři, živnostníci, ojedinelí národní demokraté (např. Miloš Žák), podporovali je však i brisbanští sociální demokraté a konzervativní lidovci. Od poloviny šedesátých let se

⁵³ Rozbořil se zde roku 1960 stal předsedou pobočky Československé obce legionářské v exilu a pak i Československé národní rady americké v USA. KONEČNÝ, Karel – HANZLÍK, František – POLLEY, Ivana: *Československá obec legionářská v exilu*. Praha 2013, s. 135–136.

⁵⁴ František Nový psal v červenci 1957 Františku Klátlovi (tehdy vydavateli československých novin v New Yorku), že „Vávra udělal na sjezdu v Melbourne proti němu hotovou scénu.“ V citovaných materiálech RSC je také několik dopisů, vyměněných mezi F. Novým a F. Klátilem, o zasílání československých novin do Austrálie. CČES, fond RSC, L 50, 9. 7. 1957.

⁵⁵ Schůzi byli přítomni zástupci Albánie, Bulharska, ČSR, Estonska, Maďarska, Litvy, Lotyšska a Polska. Místopředsedou se stal Lotyš, jednatelem Maďar. CČES, fond RSC, L 50, únor 1960.

⁵⁶ Výstava byla později přenesena do Sydney a pak i do Adelaide. CČES, fond RSC, L 50, únor 1960.

⁵⁷ Valná hromada Československého klubu v Queenslandu zvolila 24. dubna 1960 předsedou opět S. Pokorného, místopředsedou V. Manycha a jednatelem F. Vávru. Uváděl to časopis *Výzva* vydaný v Brisbane (květen–červen 1960). CČES, fond RSC, L 50, únor 1960.

druhé ústředí začalo nazývat Koordinačním výborem československých demokratických organizací v Austrálii.

Československé exilové spolky organizovaly celou řadu dalších akcí. Pravidelně pořádaly oslavy 28. října a výročí narození T. G. Masaryka, účastnily se různých protikomunistických aktivit (např. demonstrovaly při známých protikomunistických aktivitách v rámci tzv. Týdne porobených národů), pořádaly pro děti mikulášské a vánoční nadílky, výlety, sportovní soutěže. Úspěšný byl např. volejbalový odbor československého spolku v Jižní Austrálii, který se pod názvem Bohemians probíjoval v roce 1959 do zdejší I. ligy. Členové Československého klubu v Adelaide také jako první z československých spolků otevřeli koncem roku 1959 Československý národní dům. Vybudovali jej z haly a kaple bývalé misie. V Sydney zase českoslovenští exulanti pořádali divadelní představení. Téměř všechny spolky pořádaly pro své členy i další české i slovenské emigranty plesy či taneční zábavy. Dá se říci, že členové spolků pořádali v exilu akce, které byly typické pro jejich někdejší spolkový život v Československu.⁵⁸

Obě ústřední organizace československého exilu v Austrálii na sebe vzájemně útočily, RSC však udržovala kontakty s oběma a nabádala je ke sjednocení. Vznikla tak do jisté míry paradoxní situace, neboť australské spolky stále vyzývaly Radu svobodného Československa k jednotě a naopak RSC vyzývala nyní ke sjednocení je. V obou případech však tyto dobré rady příliš vyslyšeny nebyly.

Velká pozornost je věnována v korespondenci RSC s australskými exulanty případu na Festivalu české hudby v Adelaide ve dnech 15. července–1. srpna 1959. Na této akci, kterou uspořádala Adelaidejská univerzita, hrálo mj. dechové kvinteto České filharmonie z Prahy, ale vystoupil zde také místní pěvecký kroužek a krojovaný taneční soubor Československého klubu v Adelaide. Projev měl vedle vedoucího československé výpravy, hudebního teoretika Dr. Pavla Ecksteina, i předseda spolku a zároveň předseda Ústředí František Nový. Účast Nového a některých dalších exilových činitelů na akci byla záminkou pro jejich odpůrce z Brisbane, kteří vyvolali mohutnou kampaň proti Novému na protest proti jeho kontaktu s činiteli pražské vlády, která proběhla v exilovém tisku i v řadě stížností a dalších útoků adresovaných mimo jiné i Radě svobodného Československa, neboť Nový byl členem zastupitelstva RSC a v téže době i zvoleným hlavním československým činitelem ACEN v Austrálii.⁵⁹ Z této záležitosti vznikl obrovský případ,

⁵⁸ CČES, fond RSC, L 50, únor 1960.

⁵⁹ CČES, fond RSC, L 21, zápis ze schůze výkonného výboru RSC 9. 12. 1959. F. Nový a J. Viola zde byli několikrát jmenováni jako pověřenci Rady pro Austrálii a bylo zdůrazněno, že Nový byl zvolen předsedou ACEN pro Austrálii.

kteřý byl dlouhá léta jedním z hlavních problémů československého exilu v Austrálii. Obě strany se obracely svými stížnostmi a vysvětlováním na RSC, takže tato korespondence mezi Radou a australským exilem byla koncem padesátých let a počátkem let šedesátých daleko nejpočetnější z kontaktů vůbec. Bohužel se pak spor přenášel i do let sedmdesátých a osmdesátých.

Hlavním aktérem útoků proti Ústředí československých demokratických organizací v Austrálii a na Novém Zélandu byl člen Cyrilometodějské ligy z Melbourne Stanislav Hofírek (patřil ke konzervativnímu křídlu lidové strany v exilu). Připojili se k němu i další exulanti, zvláště funkcionáři Československého klubu v Queenslandu z Brisbane, především jeho předseda Stanislav Pokorný. Místopředseda Ústředí Ján Viola byl jimi také napaden, že na valné hromadě Československého národního sdružení v Melbourne, jehož byl předsedou, dne 14. 5. 1960 odepřel jednat o případu v Adelaide.⁶⁰ Někteří kritici dokonce tvrdili, že se Nový zúčastnil recepce na československém konzulátu v Adelaide, což se ukázalo jako naprosto nepravdivé.⁶¹

Výkonný výbor RSC se stížnostmi zabýval dvakrát a vždy dal Novému i Violovi absolutorium, že nezjistil v jejich činnosti nic závadného, co by jim mohlo být z hlediska národního a politického vytýkáno. V druhém příspěvu z 25. července 1960, podepsaném předsedou a místopředsedou Rady Dr. Petrem Zenklem a Dr. Jurajem Slávikem, bylo také konstatováno, že tyto akce, které byly některými jednotlivci v souvislosti s festivalem vyvolány, neslouží boji proti komunismu, ale naopak mohou být komunisty zneužity proti exilu. V příspěvu byly také kritizovány tón a nevhodná forma vyjadřování se jednotlivců, kterým „zřejmě nešlo o věc“.⁶² Již předtím (začátkem června 1960) však poslal Novému dopis předseda výboru RSC Petr Zenkl, který žádal vysvětlení, zda Nový byl na recepci na československém konzulátu. Již 18. 6. 1960 se za to omluvil, neboť zjistil, že šlo o nesmyslnou pomluvu. Zdůraznil naopak Novému svou podporu i stanovisko výboru Rady. Napsal, že i na schůzi General Committee ACEN prohlásil, že si Nový vedl naprosto správně a tvrzení o tom, že se zúčastnil party na komunistickém konzulátu, jsou nepravdivá. V dopise se ptal, kdo je to ten pan Pokorný, jemuž odpovídat nebude.⁶³ Oficiální stanovisko však vedení RSC zaslalo dr. S. Hořínkovi.⁶⁴

⁶⁰ V citovaném časopise Výzva.

⁶¹ Nový se hájil mj. i tím, že v Adelaide žádný československý konzulát není.

⁶² CČES, fond RSC, L 85, 25. 7. 1960.

⁶³ Z dopisu předsedy ústředí v Brisbane S. Pokorného měl Zenkl falešnou informaci o účasti Nového na recepci na konzulátu. CČES, fond RSC, L 85, 25. 7. 1960.

⁶⁴ CČES, fond RSC, L 85, 25. 7. 1960.

Střetávání S. Hofírka, podporovaného druhým Ústředím československých demokratických organizací v Brisbane s Ústředím F. Nového i J. Violy se však táhlo v exilovém tisku i na četných schůzích a jiných akcích ještě řadu let. Je zřejmé, že událost v Adelaide se stala vítanou záminkou k útoku konzervativních sil proti vedení Ústředí. Postupně se přenesly i na kritiku Rady svobodného Československa. V každém případě se korespondence RSC s australským exilem zvláště v letech 1959–1960 týkala především hudebního festivalu v Adelaide a sporů mezi exulanty.

Za této situace se konal ve dnech 11. a 12. listopadu 1960 valný sjezd Ústředí československých demokratických organizací v Austrálii a na Novém Zélandě. Podle organizační zprávy mělo tehdy Ústředí 1 155 členů (Jižní Austrálie 407, Viktorie 354, Nový Jižní Wales 258 a Queensland 136) a důvěrníky na Novém Zélandě, v Západní Austrálii a Severním teritoriu. Na sjezd se dostavilo 17 delegátů z 26 (chyběli zástupci Nového Jižního Walesu a Queenslandu). Z opozičního sdružení se dostavili jen Stanislav Pokorný a dr. Innás Schwetz, aby jednali o dohodě.⁶⁵ Podle zápisu zaslaného RSC nakonec k dohodě došlo a bylo rozhodnuto, že útoky proti Františku Novému a Jánovi Violovi i další nařčení budou zastaveny. Předsedou Ústředí byl zvolen opět F. Nový a místopředsedou J. Viola.⁶⁶

Rozpory však propukaly znovu a znovu a po celá další léta existovala obě Ústředí. Bylo to dáno i tím, že zdaleka nešlo o případ v Adelaide, ten byl jen rozbuškou. Podstata byla v rozporech, které se projevovaly v celém exilu i v Radě svobodného Československa samé. V každém případě však vedoucí pozice F. Nového v prvním Ústředí československých demokratických organizací v Austrálii a na Novém Zélandě nebyla v šedesátých letech (a ani později) ohrožena. RSC jej také považovala za reprezentanta československého exilu na kontinentu. Ve skutečnosti však byla situace taková, že v té době již o žádné z obou Ústředí příliš mnoho exulantů nemělo zájem a řešilo především své osobní problémy. Spolkový život však probíhal ve své dosavadní podobě i nadále. K zásadnější změně došlo až po příchodu další velké exilové vlny po srpnové okupaci Československa sovětskými vojsky roku 1968.

⁶⁵ Opoziční činitelé uskutečnili také valný sjezd v září 1960, ale měli na něm prý jen devět delegátů. Organizátoři sjezdu však tvrdili, že zastupují 72 % členů Ústředí. Pravdu zřejmě neměli, jinak by na sjezd v Melbourne nepřišli. CČES, fond RSC, L 85, 25. 7. 1960.

⁶⁶ CČES, fond RSC, L 85, 5. 12. 1960.

RESUMÉ

KONTAKTY RADY SVOBODNÉHO ČESKOSLOVENSKA S ČESKOSLOVENSKÝM POÚNOROVÝM EXILEM V AUSTRÁLII (1948–1968)

Studie představuje sondu do problémů exilového života. Na konkrétním příkladu československých exulantů v Austrálii, kam odešli po nástupu komunistické moci v Československu po únoru 1948, ukazuje jejich spolkové aktivity. Detailně líčí pro exil typické názorové střety a vzájemné, často osobní spory, které ochromovaly vlastní společenskou a kulturní práci.

Rada svobodného Československa (RSČ) jako vrcholový orgán celosvětového československého exilu vedla s exulantskými spolky korespondenci. Právě v ní se vzájemné vztahy a problémy v celém exilovém hnutí promítají. Cílem studie je podat názornou ukázkou vzájemné komunikace a přiblížit typy a podobu problémů či úkolů, které australský exil prezentoval či řešil spolu s představiteli RSČ. S exulanty v Austrálii nejčastěji komunikoval předseda sociální komise RSČ Juraj Slávik.

Klíčová slova: Rada svobodného Československa, československý exil, Austrálie, 1948–1968, Juraj Slávik

SUMMARY

CONTACTS OF THE COUNCIL OF FREE CZECHOSLOVAKIA WITH THE CZECHOSLOVAK POST-FEBRUARY EXILE IN AUSTRALIA (1948–1968)

The article represents a probe into problems of the exile life. The concrete example of Czechoslovak exiles in Australia, where they left after the beginning of the Communist regime in February 1948, shows activities of their societies. It thoroughly describes differences of opinion, typical for exile, and mutual, often personal conflicts, which crippled social and cultural work itself.

The Council of Free Czechoslovakia as a top body of the world Czechoslovak exile corresponded with exile societies. It is just the Council, in which all the mutual relations and problems of the whole exile movement are visible. The aim of this study is to demonstrate the mutual contacts and

outline various types of problems or tasks that the Australian exile presented or dealt with representatives of the Council. A person, who communicated most frequently with exiles in Australia, was the chairman of the social committee of the Council of Free Czechoslovakia, Juraj Slávik.

Keywords: Council of Free Czechoslovakia, Czechoslovak exile, Australia, 1948–1968, Juraj Slávik

Translated by Mgr. Hana Ferencová

prof. PhDr. Miloš Trapl, CSc.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
Česká republika
e-mail: milos.trapl@upol.cz

prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
Česká republika
e-mail: jana.buresova@upol.cz